

December 2022

Hantering av jäv, intressekonflikter och övriga bindningar när externa experter och uppdragstagare anlitas

E-hälsomyndigheten, Folkhälsomyndigheten, Forte, Inspektionen för vård och omsorg, Livsmedelsverket, Läkemedelsverket, Myndigheten för vård- och omsorgsanalys, Socialstyrelsen, Statens beredning för medicinsk och social utvärdering, Statens veterinärmedicinska anstalt och Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket har gemensamt tagit fram en jävsdeklaration (blankett) som ska fyllas i innan myndigheterna anlitar en extern expert eller annan uppdragstagare.

Detta informationsdokument har tagits fram som hjälp för den som ska fylla i blanketten men är även tänkt att kunna användas som information till allmänheten. Dokumentet beskriver hur blanketten ska fyllas i samt vad som avses med jäv, bindningar och intressekonflikter och hur myndigheterna allmänt ser på dessa frågor.

Därför ska en jävsdeklaration fyllas i

Opartiskhet

Myndigheterna har ett ansvar för att garantera att de lagstadgade kraven på objektivitet, saklighet och opartiskhet uppfylls i deras verksamhet. Detta ansvar omfattar också de insatser som externa experter utför på myndigheternas uppdrag. Oavsett vilket uppdrag experten har vid myndigheten är det viktigt att experten inte har kopplingar som kan påverka myndighetens möjlighet att agera sakligt och opartiskt. Det är lätt att skada förtroendet för en myndighet men arbetsamt och tidsödande att reparera en skada som uppkommit. Därför är det viktigt att varje expert som myndigheten vill anlita uttömmande informerar myndigheten om intressen och bindningar som kan påverka det tilltänkta uppdraget. Myndigheten har då möjlighet att ta ställning till om de anknytningar som redovisats är sådana att de kan hanteras inom det tilltänkta uppdraget eller om de är av sådan art att experten inte är lämplig för uppdraget. Även för experten är det bra att intressebindningar klarläggs så att denne inte åtar sig uppdrag som sedan kan komma att kritiseras på grund av jävsförhållanden.

Öppenhet

Att vara öppen med vilka anknytningar som finns är avgörande för att uppnå bra bedömningar och för att kunna upprätthålla goda relationer mellan myndigheter och experter och ett gott förtroende från allmänheten.

Jävsgrunderna i förvaltningslagen

Bestämmelser om jäv finns i 16, 17 och 18 §§ förvaltningslagen (2017:900). De viktigaste jävsgrunderna som bör nämnas i detta sammanhang är de som brukar kallas för *intressejäv* och *delikatessjäv*. Intresse-jäv innebär att experten kan antas i en inte oväsentlig utsträckning påverkas av uppdrags utgång. Det mer övergripande delikatessjävet formuleras på följande sätt: ”Den som för en myndighets räkning tar del i handläggningen på ett sätt som kan påverka myndighetens beslut i ärendet är jävig om det finns någon annan särskild omständighet som gör att hans eller hennes opartiskhet i ärendet kan ifrågasättas”. Jävsgrunderna gäller även för expertens släktingar eller andra närstående.

Som exempel på intresse- och delikatessjäv kan följande situationer nämnas:

- aktieinnehav i ett företag (som på något sätt är aktuellt i ärendet) i kombination med någon annan omständighet,
- vänskap eller ovänskap med någon som är part eller på annat sätt intressent,
- tydligt beroendeförhållande till part eller intressent,
- tidigare eller pågående ställningstagande eller engagemang i den aktuella frågan, till exempel inom ramen för arbete i ideella organisationer,
- tidigare eller pågående uppdrag för part eller intressent, till exempel delaktighet i projekt i annan fråga än den som är aktuell,
- täta kontakter med part eller intressent, utan att ha, eller ha haft, något specifikt uppdrag och utan att ha liknande kontakter med andra aktörer/intressenter inom samma område, och
- andra förhållanden som kan framkalla misstankar om partiskhet (lojalitet eller motvilja) gentemot part eller intressent.

Externa experter och förvaltningslagen

Om en expert deltar i handläggningen av ett ärende vid en myndighet omfattas han eller hon av förvaltningslagens jävsbestämmelser på samma sätt som anställda vid myndigheten. Det är alltså uppdragets art som är avgörande för bedömningen om jävsbestämmelserna är tillämpliga. Även i de situationer där myndigheten bedömer att jävsbestämmelserna inte är direkt tillämpliga för det aktuella uppdraget är det viktigt att myndigheten får information om de eventuella anknytningar som finns då myndigheterna all-tid måste beakta grundlagsbestämmelserna om opartiskhet i förvaltningen. Dessutom kan förtroendet för myndigheten skadas vid anlitan av en expert med intressebindningar även om det inte finns en klar och tydlig jävssituation i förvaltningslagens mening.

Hur jävsdeklarationen ska fyllas i

Obligatorisk redovisning

Att fylla i och lämna in jävsdeklarationen är obligatoriskt. Det är således experten själv som ansvarar för att eventuella intressekonflikter redovisas och kan bedömas av myndigheten. Om redovisade förhållanden ändras är experten skyldig att lämna in en ny uppdaterad deklaration.

Vad ska redovisas?

Blanketten består av fem delar som var för sig tar upp anknytningar som kan vara av intresse för bedömningen av om jäv förekommer. Det som ska redovisas i dessa delar är följande.

1. Fastare anknytning till företag eller intressent såsom anställning, styrelseuppdrag etc.
2. Uppdrag för företag eller intressent.
3. Tjänster, befattningar, forskningsanslag eller bidrag där företag eller intressent är involverade.
4. Andra former av bindningar till företag eller intressent som ligger nära det egna expertområdet.
5. Allt annat som har anknytning till det aktuella uppdraget som eventuellt kan medföra att expertens opartiskhet kan ifrågasättas av utomstående.

Av blanketten framgår det mer i detalj vilka uppgifter som ska redovisas i respektive del av blanketten.

Som expert är det viktigt att försöka leva sig in i hur allmänheten kan betrakta de engagemang och uppdrag som experten har i förhållande till det aktuella uppdraget. Det är därför värdefullt för myndigheten att experten även redovisar pågående och avslutade engagemang som vid en första anblick kanske inte verkar utgöra en eventuell intressekonflikt.

Uppgifter som enbart berör expertens privatliv, som exempelvis förtroendeposter i idrotts- och bostadsrättsföreningar och liknande, omfattas naturligtvis inte av redovisningsplikten.

Vissa omständigheter som kan vara av betydelse för myndighetens bedömning

Uppdragets natur

Uppdragets ”natur” syftar generellt på vilka möjligheter experten har att kunna påverka resultatet för uppdragsgivaren. Det kan exempelvis ha betydelse om det är fråga om ett enmansuppdrag eller om det handlar om att ingå i en grupp. Det spelar även roll om experten har en rådgivande eller beslutande funktion. Det är inte heller uteslutet att en expert kan anses olämplig för ett visst uppdrag på myndigheten men lämplig för ett annat.

Det eventuella engagemang och bindningar experten redovisar bedöms först och främst i relation till det aktuella uppdrag myndigheten vill få utfört. Saknas beröringspunkter häremellan finns det normalt inget hinder mot att experten anlitas av myndigheten.

De olika roller och uppdrag myndigheterna har medför att olika myndigheter kan komma fram till olika bedömningar när det gäller en viss experts deltagande.

Andra aktörers uppfattningar

Hur en experts förhållanden kan komma att uppfattas av allmänheten och media kan ha betydelse men är inte avgörande för om en expert ska anlitas eller inte.

Olika ”skolor”

Att utesluta en expert därför att denne har en bestämd uppfattning i till exempel en medicinsk fråga bör normalt inte komma i fråga. I den mån det förekommer olika ”skolor” inom ett fackområde är det lämpligt att dessa olika uppfattningar finns representerade i myndighetens arbete med den aktuella frågan.

Ersättning

Det har betydelse om en expert får betalt för ett uppdrag eller inte. När det gäller anslag och bidrag är det av vikt för myndigheten att känna till om experten själv kan tillgodogöra sig pengarna eller om de bara täcker andra kostnader för projekt eller kanaliseras exempelvis via ett lärosäte. Det har också betydelse vilka eventuella villkor som förknippats med ett bidrag. Betalas en ersättning för ett uppdrag är ersättningens storlek en viktig faktor i bedömningen och beloppet ska anges i jävsdeklarationen. Även om ekonomisk ersättning inte är aktuell utesluter det dock inte att en expert ändå kan anses olämplig för ett visst uppdrag.

Tidigare engagemang

Det är svårt att ange några exakta gränser för hur länge ett avslutat engagemang, som betraktats som en intressekonflikt ska kunna blockera en experts nya uppdrag hos en myndighet. Tidsperiodens längd måste dock bero på arten och omfattningen av engagemanget, uppdragets karaktär och dess ekonomiska betydelse.

Myndighetens beslut och dokumentation

På själva blanketten, eller på annan handling, dokumenterar myndigheten sitt beslut att anlita eller avvisa en expert. Där redovisas också de huvudsakliga överväganden som gjorts om expertens eventuella kopplingar till exempelvis industrin och vilken påverkan förhållandena haft på beslutet. Hur omfattande dokumentationen behöver vara beror vanligtvis på omfattning och art av expertens kopplingar.

Information om hur myndigheten behandlar dina inlämnade personuppgifter

Myndigheternas behandling av personuppgifter regleras i EU:s dataskyddsförordning (EU) 2016/679 och i vissa fall även i lag (2018:218) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning.

Ändamål och rättslig grund för behandling

Syftet med behandlingen av de personuppgifter som du lämnar i jävsdeklarationen är att myndigheten ska kunna bedöma om de grundlagsstadgade kraven på objektivitet, saklighet och opartiskhet är uppfyllda om myndigheten anlitar dig för ett visst uppdrag. Den rättsliga grunden för behandlingen är att den är nödvändig för att myndigheten ska kunna utföra en uppgift av allmänt intresse, dvs. för att myndigheten ska kunna anlita extern expertis för att kunna utföra sitt uppdrag.

De som kan ta del av uppgifterna

Särskilt om offentlighetsprincipen

Handlingar som skickas till och från en statlig myndighet blir som huvudregel allmänna handlingar som diarieförs och arkiveras. Vid en begäran kommer handlingen att lämnas ut om uppgifterna inte omfattas av sekretess. Detta innebär att dina inlämnade personuppgifter kan komma att lämnas ut i enlighet med offentlighetsprincipen. Om det inte har en avgörande betydelse för sekretessbedömningen får myndigheten inte efterforska till vem uppgifterna lämnas ut. Utifrån myndighetens skyldighet att lämna ut allmänna handlingar enligt offentlighetsprincipen kan myndigheten även vara skyldig att lämna ut uppgifter i andra situationer, exempelvis till andra myndigheter om det finns en lagstadgad skyldighet till detta.

Hur länge personuppgifterna lagras

För myndigheter är utgångspunkten att allmänna handlingar ska bevaras. En myndighet ska dock gallra allmänna handlingar enligt gällande gallringsregler och beslut.

Dina rättigheter som registrerad enligt dataskyddsförordningen

Rätt till tillgång

Du har rätt att få veta vilka personuppgifter myndigheten hanterar om dig och få ett utdrag av uppgifterna med ytterligare information om behandlingen, ett så kallat registerutdrag.

Rätt till rättelse

Du kan begära att få felaktiga uppgifter rättade och ofullständiga uppgifter kompletterade. Oftast måste dock myndigheten behålla den tidigare uppgiften eftersom uppgifter i allmänna handlingar inte får ändras.

Rätt till begränsning, radering eller invändning mot behandlingen

Du har möjlighet att invända mot behandlingen av dina personuppgifter. Du har även rätt att begära att behandlingen begränsas eller begära att få dina uppgifter raderade. Myndigheten har dock ingen möjlighet att bevilja en begäran om radering om uppgifterna ingår i en handling som myndigheten är skyldig att bevara.

Så här gör du en begäran

Om du vill framföra en begäran om att utöva dina rättigheter kontaktar du myndigheten. Om myndigheten avslår din begäran kan du överklaga myndighetens beslut till allmän förvaltningsdomstol.

Om du har frågor, funderingar och synpunkter på myndighetens behandling av dina personuppgifter

Du kan alltid kontakta myndigheten angående myndighetens behandling av dina personuppgifter. Du kan även kontakta myndighetens dataskyddsombud. Kontaktuppgifter till myndigheten och mer information angående myndighetens behandling av personuppgifter finns på myndighetens hemsida. Du har även rätt att lämna klagomål och tips till Integritetsskyddsmyndigheten. [Klicka här](#) för att komma till Integritetsskyddsmyndighetens webbplats.